

*The criteria for assessing the level of professional competence are defined as following: linguistic and cultural; personal and motivational; communicative-activity.*

*The following components of readiness of future translators for professional readiness are determined: cognitive-integrative, motivational-orientational and professional-communicative. Levels of professional development are determined by a set of criteria and indicators: low, medium, sufficient, high.*

*The formation of professional competence of the future translator is the ability to justify their choice and be critical of their actions.*

*The professional competence of a translator depends on the state of development of psychological, pedagogical and philological sciences, as well as the social development of society.*

**Key words:** *professional competence, professional training, competence, integrative approach, components, criteria, structure of professional training.*

**УДК 378.147:81-051]:[005.336.2:316.773.4**

**Олена Семеног**

Сумський державний педагогічний університет імені А. С.Макаренка

ORCID ID 0000-0002-8697-8602

**Олена Кульбабська**

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ORCID ID 0000-0002-1858-9269

DOI 10.24139/2312-5993/2021.04/231-247

## **ФОРМУВАННЯ М'ЯКИХ НАВИЧОК СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ У МІЖРЕГІОНАЛЬНОМУ ПРОЄКТІ З ІНФОМЕДІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ**

*У статті з'ясовано деякі аспекти концепту «м'які навички», висвітлено поточні результати виконання міжрегіонального проекту «Інфомедійна грамотність студентів-філологів», що його ініціював освітньо-дослідницький центр «МЕДІА&ВЧИТЕЛЬський кампус» кафедри української мови і літератури Сумського державного педагогічного університету імені А. С.Макаренка за участі кафедри сучасної української мови Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Зроблено висновок, що проєкт дає змогу оптимізувати процес розвитку м'яких навичок філологів, зокрема формувати інфомедійну грамотність майбутніх учителів української мови і літератури в умовах запровадження змішаного навчання на засадах комунікативної взаємодії.*

**Ключові слова:** *міжрегіональний проєкт, м'які навички, студент-філолог, майбутній учитель української мови і літератури, інфомедійна грамотність, критичне мислення, освітньо-дослідницький центр «МЕДІА&ВЧИТЕЛЬський кампус», заклад вищої освіти, Сумський державний педагогічний університет імені А. С.Макаренка, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича.*

**Постановка проблеми.** Концепт м'які/гнучкі навички (з англ. soft skills) як «один із нових треків динамічно мінливого світу» (Бацунов та ін., 2018, с. 198) усе більшою мірою знаходить відображення в нормативних освітніх документах та наукових дослідженнях. Загалом ідеться про комплекс неспеціалізованих, надпрофесійних навичок, які забезпечують успішну участь людини в робочому процесі, високу продуктивність і, на відміну від спеціалізованих навичок, є наскрізними, не пов'язаними з

конкретною предметною сферою (Lippman et al., 2015); про поєднання міжособистісних, соціальних навичок, навичок спілкування, рис характеру (чесність, ефективно спілкування, ввічливість, відповідальність, професійність, гнучкість); роботу в команді, ставлення, атрибутів кар'єри і коефіцієнта емоційного інтелекту (Robles, 2016).

До м'яких навичок фахівці відносять навчальні, соціальні, особистісні навички, а також навички інфомедійної та цифрової грамотності, що, відповідно до стратегії UNESCO, охоплюють комбінований набір знань, навичок, відносин, необхідних для життя й роботи щодо використання, створення та передавання інформації. Формуванню м'яких навичок інфомедійної та цифрової грамотності значною мірою сприяє участь студентів-філологів у міжнародних та міжрегіональних проєктах з інфомедійної грамотності та академічної доброчесності.

Мета проєкту «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність – національне розгортання», який виконує Рада міжнародних наукових досліджень та обмінів (IREX) за підтримки Посольства Сполучених Штатів Америки і Посольства Великої Британії в Україні, у партнерстві з Міністерством освіти і науки України та Академією української преси, полягає в широкій апробації інтеграційної методики щодо розвитку в молодій людини критичного мислення, володіння сучасними вміннями орієнтуватися в інформаційній екосистемі та світовому медіасередовищі, протидіяти операціям впливу в епоху інтернету.

На виконання завдань міжнародного проєкту IREX спрямовано низку грантових мініпроєктів у закладах вищої освіти України. У 2020–2021 рр. з метою формування навичок інфомедійної грамотності в майбутніх учителів української мови і літератури грантовий проєкт виконано профільною кафедрою Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка у співпраці з Горлівським інститутом іноземних мов ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет».

Результатом грантового проєкту є створений освітньо-дослідницький центр «МЕДІА&ВЧИТЕЛЬський кампус», мета діяльності якого – через формування гнучких навичок інфомедійної грамотності у студентів-філологів здійснювати «м'яку» інтеграцію інфомедійної грамотності у шкільні предмети «Українська мова», «Українська література» в закладах загальної середньої освіти. Досягнення мети більш ефективно реалізується через творче об'єднання «МЕДІА&ВЧИТЕЛЬ», спільноту викладачів, учителів, освітян різних областей, яка здійснює фахово-методичну, дослідницьку, освітньо-консультативну роботу на засадах міжрегіональної

партнерської взаємодії відповідно до напрямів діяльності освітньо-дослідницького центру.

Прикладом ефективної партнерської взаємодії в умовах неформальної освіти є проєкт «Інфомедійна грамотність студентів-філологів», який об'єднав у «МЕДІА&ВЧИТЕЛЬському кампусі» студентів-філологів і викладачів профільних кафедр Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка та Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

**Аналіз актуальних досліджень.** Окремі аспекти сутності і специфіки м'яких навичок, потенціал навчальних дисциплін для формування м'яких навичок здобувачів освіти розкрито в публікаціях апробаційного та дискусійного характеру С. Бацунова, К. Коваль, Н. Коляди, О. Кравченко, М. Кримоваї, С. Наход, Н. Тілікіної та ін.

Вимоги щодо інфомедійної та цифрової грамотності концептуалізовано в документах UNESCO «Медіа та інформаційна грамотність: Зміцнення прав людини, протидія радикалізації та екстремізму» (2011), Концепції «Нова українська школа» (2016), Концепції розвитку педагогічної освіти (2018), Концепції упровадження медіаосвіти в Україні (2016), Концепції розвитку цифрових компетентностей (2021), «Професійного стандарту за професіями «Вчитель закладу загальної середньої освіти» (2020), у стандарті вищої освіти за спеціальністю 035 Філологія (2020), публікаціях В. Іванова, Т. Іванової, О. Волошенюк та ін.

**Мета статті.** У межах статті окреслимо деякі аспекти концепту «м'які навички», поточні результати реалізації міжрегіонального проєкту «Інфомедійна грамотність студентів-філологів» як засобу формування м'яких навичок студентів філологічних факультетів в умовах запровадження змішаного навчання.

**Методи дослідження:** аналіз, узагальнення наукових джерел стосовно змін в освітньому просторі закладів вищої освіти, термінологічний аналіз для уточнення сутності й типології м'яких навичок фахівців-філологів; педагогічне спостереження щодо виконання міжрегіонального проєкту «Інфомедійна грамотність студентів-філологів» кафедрою української мови і літератури Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка та кафедрою сучасної української мови Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

**Виклад основного матеріалу.** Постійна увага щодо необхідності особистості соціалізуватися в глобалізованому й цифровому світі, бути успішною та активною у професійній діяльності й повсякденні спричинена

усвідомленням стрімких змін в освітній парадигмі України. Деякі із змін в освітньому просторі закладів вищої освіти, що актуалізують м'які навички фахівців-філологів, узагальнено в табл. 1.

Таблиця 1

**Зміни в освітньому просторі закладів вищої освіти, що актуалізують м'які навички фахівців-філологів**

| Нові цільові координати в підготовці філологів (Стандарти, 2019)   | Очікувані результати навчання   | Роль сформованих м'яких навичок   |
|--|---|---|
| Підготовка фахівців, здатних розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі філології, проводити дослідження та/або здійснювати інновації, що характеризуються невизначеністю умов і вимог, а саме в діяльності, пов'язаній із аналізом, творенням (зокрема перекладом) і оцінюванням письмових та усних текстів різних жанрів і стилів, організацією успішної комунікації різними мовами | – розуміти фундаментальні принципи буття людини, природи, суспільства;<br>– організовувати систематичний процес свого навчання й самоосвіти;<br>– застосовувати сучасні знання у практичних ситуаціях;<br>– проводити наукові дослідження з дотриманням правил академічної доброчесності  | Сприяють ефективній і неконфліктній міжособистісній комунікації, співпраці з іншими людьми через довіру та взаємодопомогу, керувати колективом/командою на основі соціального та емоційного інтелекту.<br><br>ТОП-10 навичок 2025 року(Світовий Економічний Форум):<br>– аналітичне мислення;   |
| Перехід від суб'єктно-об'єктних взаємин між учасниками освітнього процесу до суб'єктно-суб'єктних відношень, співробітництва і співтворчості   | – віднаходити оптимальні способи ефективної взаємодії у професійному колективі та з представниками інших професійних груп різного рівня;<br>– оцінювати і критично аналізувати соціально, особистісно та професійно значущі проблеми;<br>– мати навички управління комплексними діями або колективними проектами в процесі розв'язання складних проблем у професійній діяльності та нести відповідальність у непередбачуваних умовах, що зумовлює застосування нових підходів | – активне навчання та навчальні стратегії;<br>– комплексне розв'язання проблем;<br>– критичне мислення та аналіз;<br>– креативність, оригінальність та ініціативність;<br>– лідерство та соціальний вплив;<br>– використання технологій, моніторинг і контроль;<br>– дизайн технологій та програмування;<br>– стресостійкість та гнучкість;<br>– уміння аргументувати погляди, розв'язувати проблеми та генерувати ідеї |

|   |  |  |
|---|--|--|
| Ефективне реагування на постійні зміни в інформаційному суспільстві | – ефективно працювати з інформацією, добираючи її з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз; критично аналізувати й інтерпретувати інформацію, порядковувати, класифікувати й систематизувати факти |  |
|---|--|--|

Як засвідчує аналіз табл. 1, до нових цільових координат у підготовці студентів-філологів, відповідно до стандартів вищої освіти, уналежнено підготовку фахівців, здатних розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі філології, проводити дослідження та/або здійснювати інновації, що характеризуються невизначеністю умов і вимог; перехід до суб'єктно-суб'єктних відношень між учасниками освітнього процесу; ефективне реагування на постійні зміни в інформаційному суспільстві (*Стандарт* вищої освіти за спеціальністю 035 Філологія). Як результат навчання фахівці повинні розуміти фундаментальні принципи буття людини, природи, суспільства, організовувати систематичний процес свого навчання й самоосвіти, застосовувати сучасні знання у практичних ситуаціях, проводити наукові дослідження з дотриманням академічної доброчесності; віднаходити оптимальні способи ефективної взаємодії у професійному колективі та представниками інших професійних груп; оцінювати і критично аналізувати соціально, особистісно та професійно значущі проблеми; володіти навичками управління комплексними діями або колективними проєктами у процесі розв'язання складних проблем і нести відповідальність у непередбачуваних умовах; критично аналізувати інформацію, факти, створювати власні медіапродукти.

Слушно зауважує О. Асмолов, характеризуючи ключове завдання освіти як мотивацію готовності до змін: «на часі – ціннісно-сміслова освіта, а не освіта пам'яті» (Асмолов, 2007), то ж сформовані м'які навички значною мірою сприяють ефективній і неконфліктній міжособистісній комунікації, співпраці з іншими людьми через довіру та взаємодопомогу, на основі соціального й емоційного інтелекту.

Концепт «м'які навички» (англ. відповідник *soft skills*), як засвідчує аналіз, у наукових джерелах витлумачують по-різному, так само не здійснено їх універсальну класифікацію (див. табл. 2).

Таблиця 2

## Репертуар визначень і типологій поняття «м'які навички» (Soft Skills)

| Визначення поняття   | Типологійний обсяг поняття   | Наукове джерело             |
|--|--|-----------------------------|
| Soft skills корелює з поняттями «емоційний інтелект» (група ментальних здібностей, що сприяють усвідомленню та розумінню власних емоцій і емоцій оточення) й «емоційна компетенція» (знання та навички, які людина може здобути для того, щоб бути здатною діяти відповідним чином у певних ситуаціях) | Модель емоційного інтелекту охоплює: самоконтроль, самоусвідомлення (рефлексія); соціальне розуміння (емпатія); емоційний вплив  | (Федорова, 2019)            |
| Поєднання знань і вмінь, які отримані впродовж життя   | Емоційний інтелект, уміння працювати в команді, можливість розв'язувати комплексні проблеми, здатність швидко навчатися, адаптивність, аналітичне, критичне мислення, управління проектами, стратегічне мислення, ініціативність   | (Тілікіна та Кримова, 2020) |
| Комплекс «гнучких компетентностей», репрезентований соціальним, емоційним, когнітивним і управлінським компонентами  | <i>Соціальний компонент</i> – рівень соціалізованості й інкультурованості фахівця в суспільстві<br><i>Емоційний компонент</i> визначає здатність людини гнучко управляти емоційними реакціями, як власними, так і інших людей, адекватно до ситуацій і умов, що змінюються<br><i>Когнітивний компонент</i> характеризує певний рівень гнучкості особистості, що охоплює креативні навички продуктивної діяльності, навички системного критичного мислення, здатність до пошукової й дослідницької діяльності, інтелектуального варіювання і мінливості, до стабільності та сталості; уміння знаходити, фільтрувати й використовувати інформацію.<br><i>Управлінський компонент</i> відповідає за керування власними змінами та пов'язаний із такими характеристиками людини, як: позитивне мислення, уміння актуалізувати та реалізувати | (Кожушкіна, 2018)           |

|   |  |                                |
|---|--|--------------------------------|
|   | особистісний потенціал, ініціативність, прагнення до досягнень та саморозвитку, навички тайм-менеджменту, самовмотивованість і самовіддача |                                |
| Соціально-особистісні якості людини, рівень їх сформованості демонструє внутрішні мисленнєві процеси людини та її потенційну ефективність в організації чи установі | Творчі здібності, уміння управління часом, навички спілкування, робота в команді   | (Лободинська та Гридчук, 2020) |

Незважаючи на різні аспекти визначення категорії «soft skills», дослідники сходяться на думці, що вектор сучасної освіти скеровано з метою навчити особистість, як віднайти інформацію, критично оцінити її достовірність, запропонувати нові ідеї розв'язання професійних ситуацій, мотивувати до самоосвіти. Важлива і «конструктивна СПІВдія в комунікативному полі, за якої виявляється деяка подієва ідентифікація внутрішнього потенціалу, що розвиває як особистісний комунікативний потенціал, так і кооперативну форму взаємодії» (Бацунов та ін., 2018, с. 202).

Проведений кластерний аналіз наукових джерел, узагальнення соціологічних досліджень дає змогу об'єднати м'які навички в такі групи: *навчальні навички* (здатність швидко навчатися, виявляти адаптивність до мінливих реалій світу, креативність, прагнення до досягнень у професійній сфері та до саморозвитку, навички тайм-менеджменту, самовмотивованість і самовіддача); *соціальні навички* (позитивне мислення, емоційний інтелект, уміння працювати в команді, лідерство, навички неконфліктного спілкування, ораторське мистецтво); *особистісні навички* (здатність людини гнучко управляти емоційними реакціями інших людей, актуалізувати та реалізувати особистісний потенціал, ініціативність); *навички інфомедійної та цифрової грамотності* (критичного мислення й навички навчання впродовж життя для спілкування, віднаходити інформацію, визначати достовірність джерел із використанням різних інструментів оцінювання, оприлюднювати дібрані факти, створювати технології, необхідні для реалізації активної громадянської позиції).

У дослідженні більш детально зупинимося на формуванні м'яких навичок інфомедійної та цифрової грамотності студентів-філологів і окреслимо поточні результати реалізації міжрегіонального проєкту «Інфомедійна грамотність студентів-філологів» профільних кафедр Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка та

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Співвиконавці проекту спрямовують діяльність на виконання таких завдань: вивчати і здійснювати обмін педагогічним досвідом щодо інтеграції інфомедійної грамотності та формування культури дослідницької роботи з медіатекстом у процесі навчання української мови; розробляти навчально-методичне забезпечення формування інфомедійної грамотності майбутніх учителів-тьюторів (вправи, ситуаційні завдання); апробувати фрагменти занять/заходів у різних формах (тренінг, вебінар, вебквест, медіахаб); залучатись та залучати здобувачів освіти до проведення конкурсів методичних розробок занять із інфомедійним компонентом; проводити інформаційно-роз'яснювальну роботу серед академічної спільноти, освітян, місцевої громади з метою популяризації результатів роботи.

Означені завдання реалізуємо в умовах змішаного навчання, що актуалізовано запровадженням карантину, пов'язаного з несподіваним поширення у світі й в Україні вірусу COVID-19, як у процесі викладання обов'язкових («Сучасна українська мова», «Етнолінгвістика», «Лінгвістичний аналіз тексту», «Методика навчання української мови в ЗЗСО», «Методика навчання української мови у вищій школі», «Технології викладання української мови в ЗЗСО», «Основи мовознавчих досліджень») і вибіркового навчальних дисциплін («Правописна вправність студента», «Вступ до спеціальності», «Науковий семінар з проблем викладання української мови в ЗЗСО»), так і в умовах неформальної мовно-методичної освіти.

У підготовці дотримуємося концепції імплементації інфомедійної грамотності IREX щодо дев'яти шляхів упровадження інфомедійної грамотності, орієнтуємо студентів-філологів на розвиток критичного мислення та формування умінь орієнтуватися в сучасному інформаційному просторі (соціальна толерантність, стійкість до впливів, фактчекінг, інформаційна та візуальна грамотність, цифрова безпека, інноваційність, розвиток креативності), критично оцінювати інформацію в текстах різних видів, зокрема медіатекстах, виконувати комплексний дослідницький/медіаосвітній проєкт. Освітній процес організуємо як педагогічну взаємодію, що спрямована на формування культуромовних особистостей.

Загалом, для формування м'яких навичок майбутніх учителів української мови та літератури в процесі вивчення обов'язкових і вибіркового курсів ефективною, на нашу думку, є універсальна модель SAMR (автор – американський дослідник Рубен Пуентедура), що охоплює чотири рівні запровадження в освітній процес інформаційних технологій (Puentedura, 2014; Евстифеева, 2016). Наприклад, на практичних заняттях із

лінгвістичного аналізу тексту застосовано перший рівень зазначеної вище технології (*Substitution* – перекл. з англ. «заміна»), коли об'єктом спостережень зацікавленої аудиторії визначено медіатекст, що репрезентує писемну й усну форми спілкування. Взято до уваги те, що «масовість, здатність швидко реагувати на зміну в сучасному словнику, на зміну мовної практики роблять мову сучасних ЗМІ одним із основних критеріїв становлення літературної норми, що віддзеркалюють мовну рефлексію поколінь» (Єрмоленко, 2013, с. 31). Бакалаври української філології не лише аналізують ідейно-тематичні особливості тексту публіцистичного стилю, а й за допомогою електронних словників витлумачують нові слова, уточнюють їхнє лексичне значення за контекстом, пишуть коментарі, добирають зображення, оцінюють об'єктивність викладеної інформації тощо.

Плануючи практичне заняття з навчальної дисципліни «Правописна вправність студента», можна використати другий рівень технології SAMR – *Augmentation* (перекл. з англ. «збільшення, приріст»), що передбачає кооперативні форми роботи студентів у спільних ресурсах (Titan Pad, Google Docs, Miksike тощо). З-поміж рекомендованих нами здобувачам вищої освіти інтерактивних вправ виокремимо такі, як «Ви – редактори» (виправити в медіатексті граматичні й пунктуаційні помилки), «П'ять кроків до успіху» (лексико-стилістичне редагування готового медіатексту, уточнення цитувань та їхнього грамотного оформлення, підготовка мультимедійної презентації, колективне написання нарису, есе на сервісі ZipGrade), рольова гра «Актуальне інтерв'ю» (із подальшою фіксацією та коментуванням складних випадків написання і наголошування слів, збагачення словникового запасу новими лексемами, уведення їх у контекст тощо).

Специфіка третього рівня *Modification* (перекл. з англ. «видозмінення, перепроєктування») уможливіє інтенсифікацію науково-дослідницької діяльності бакалаврів і магістрантів у межах навчальних курсів «Основи мовознавчих досліджень», «Вступ до спеціальності», «Проблеми та досягнення українського мовознавства», «Науковий семінар з проблем викладання української мови в ЗЗСО». Зокрема, студенти використовують утрадиційнені й новітні методи дослідження емпіричного матеріалу, послуговуються апробованими зразками та моделями опису джерельної бази, але видозмінюють їх відповідно до мети, завдань, об'єкта й предмета вивчення; з'ясовують значення наукового доробку мовознавців свого факультету/кафедри в розв'язанні актуальних філологічних проблем; у спільному віртуальному просторі розпрацьовують

алгоритми аналізу науково-довідкової літератури; унаочнюють теоретичний блок наукової розвідки у вигляді схем, таблиць, діаграм, графіків; укладають анкети для опитування тощо.

Найвищий рівень технології SAMR – *Redefinition* (перекл. з англ. «перевизначення») – має на меті виявлення творчості, креативності, лідерства студента, наприклад, у процесі написання та оприлюднення в мережі Інтернет власних медіависловлювань, надання доступу користувачам коментувати й оцінювати створений текст, ініціювати фаховий і толерантний полілог з актуальної проблеми, редагувати фото- й відеоматеріали, створювати розвивальні ігри, колажі, кросворди, пазли, оригінальні постери і презентації тощо.

Вивчення навчальної дисципліни «Методика навчання української мови в закладах загальної середньої освіти», зокрема, скеровуємо на: 1) розширення, поглиблення знань магістрантів у галузі української лінгводидактики на основі аналізу тенденцій розвитку спеціальності, галузевого та регіонального контексту з метою ефективної організації педагогічної діяльності в умовах реформування сучасної школи; 2) виформування м'яких навичок та фахово-методичних умінь: проєктувати (відбирати, структурувати зміст навчального матеріалу, розробляти навчально-методичне забезпечення), проводити різні види занять, самостійну роботу за фахом у старшій школі з опертям на педагогічні інновації, знання про індивідуально-вікові особливості молоді; віднаходити інформацію, визначати достовірність джерел із використанням різних інструментів оцінювання, працювати з фактами й аргументами, аналізувати фото, постери, інфографіку, аргументовано пояснювати власне бачення сприйнятої інформації, створювати медіатексти різних жанрів із дотриманням таких комунікативних якостей мовлення, як точність, логічність, коректність; 3) підготовку дослідницького/медіаосвітнього проєкту з актуальних проблем української лінгвістики та методики на засадах академічної доброчесності.

Наприклад, розділ «Методика мовленнєвого розвитку учнів 10–11 класів» збагачуємо розглядом питань щодо засвоєння норм мовленнєвої поведінки в різних сферах і ситуаціях спілкування, культури слухання, різноманітних стратегій і тактик ефективної комунікації, дотримання правил проведення вебінарів, диспутів, культури медіагігієни, виховання мовного смаку, мовної толерантності.

Тема «Методика вивчення риторики у старших класах» розділу «Методичні аспекти навчання української мови у старших класах» охоплює

розгляд питань: методи навчання старшокласників веденню ефективного діалогу/полілогу; обговорення етикету повідомлень засобами колективної комунікації в режимі конференції та в чатах; дотримання лінгвоекотологічної норми, толерантної комунікації в мережевому просторі.

Для поглиблення інфомедійної грамотності студентів, на наше переконання, особливого значення набуває також неформальна мовно-методична освіта, орієнтована не лише на академічність знань, а й на здобуття соціально-комунікативного досвіду молоді у світі високих технологій, «кліпового» мислення, візуальності, іманентності, емоційності й асоціативності. Наприклад, упродовж грудня–лютого 2021 р. філологи обох закладів вищої освіти брали активну участь у мовно-методичних вебінарах як засобу формування м'яких навичок в умовах запровадження змішаного навчання («Інфомедійна грамотність як важливий складник професіоналізму вчителя», «Інфомедійна грамотність: валізка вправ для словесника», «**ЧИЯК** взяти участь у конкурсі методичних розробок з інфомедійним компонентом?» тощо), виконували такі вправи, як «Фактчекінг «Українська – друга за милозвучністю?», інтерактивний проєкт «Нова редакція українського правопису», «Стрічка новин»; здійснювали мовний аналіз заголовків новинної стрічки, створювали соціальну рекламу «Про зону етичної небезпеки та молодь», ініціювали професійно-ділову гру «Справжній оратор».

Внутрішню готовність викладачів і студентів до серйозних перетворень, що відповідають умовам швидкозмінного інформаційного суспільства, продемонструвала презентація шаблону віртуальної лексикографічної лабораторії «Мультимедійний словник з інфомедійної грамотності», що була проведена за участі провідних науковців Українського мовно-інформаційного фонду НАН України та Загальноукраїнського центру словникарства. Для майбутніх спеціалістів-філологів відкрилася перспектива укладання словника, побудованого на ґрунті інформаційної теорії лексикографічних систем, який буде постійно оновлюватися актуальним матеріалом, ілюстраціями (саме такий інноваційний інструментарій забезпечує віртуальна лексикографічна лабораторія). Окрім того, за допомогою електронних словників здобувачі вищої освіти мають змогу зреалізувати такі основні компетентності медіаграмотності, як самостійний пошук інформації; перевірка достовірності мовних фактів; здатність застосовувати раціональні та оперативні методи пошуку мовної інформації; готовність самостійно створювати словникові та медіаграмотні продукти; уміння ставити питання, обґрунтовувати власну позицію; здатність до навчання й удосконалення впродовж життя (Кульбабська, 2021).

Під час різнотематичних вебінарів, майстер-класів та індивідуальних тренінгів учасники міжрегіонального проєкту мають змогу обрати індивідуальну траєкторію професійного становлення, продемонструвати базові когнітивно-комунікативні навички (уміння слухати, переконувати й аргументувати, проводити презентації, готувати публічні виступи, брати участь у командній роботі, виявляти ціленастанову тощо), які сприяють розвиткові взаємин із однолітками й викладачами; навчають динамічно та ефективно реагувати на спонтанні зміни в комунікативному акті; контролювати свій емоційний стан; активізують системне, креативне, структурне, тактичне і стратегічне мислення. Такий висновок робимо з урахуванням проведених діагностик медіаосвітніх умінь, зокрема тесту оцінки комунікативних умінь Л. Міхельсона (Kolmogorova, 2002), що дає змогу перевірити вміння розпізнавати типові вербальні та невербальні засоби, критично перевіряти медіатекст, розпізнавати факти і судження медіаінформації, володіння прийомами комунікативної взаємодії та етики спілкування; тесту «Медіалінгвістична грамотність» (Ячменик; Семенов та Ячменик, 2019), який охоплює запитання на перевірку умінь стилізувати, оцінювати медіатекст із огляду нормативності, здійснювати роботу над помилками в тексті, редагувати. Більш детальний опис діагностувального інструментарію подано в публікації (Semenog et al., 2020).

До основних методів формування м'яких навичок студентів-філологів уналежнюємо самоосвіту (самостійне опрацювання різноаспектної інформації з наукових і науково-популярних видань, медіаресурсів, блогів, сайтів, соціальних мереж тощо); установлення зворотнього зв'язку зі студентами інших ЗВО, педагогами, працівниками академічних установ, роботодавцями для обміну професійним досвідом і обговорення успішності своєї поведінки в аспекті розвитку конкретної навички; фонові тренінги, що розвивають метакомпетенції учасників проєкту, участь у практичних кейсах, метою яких є дослідження конкретних ситуацій із обґрунтуванням оптимальних способів їх розв'язання.

Для формування вмінь здійснювати аргументований критичний огляд інформації, аналізувати й оцінювати повідомлення, формувати етику спілкування пропонуємо, наприклад, використовувати метод «Два-чотири-разом», відповідно до якого коментуємо новинну стрічку, виокремлюємо неправдиву інформацію, розрізняємо види фотофейків (підробку, обрізане фото), пояснюємо фактичні помилки в засобах масової інформації, прогнозуємо вплив допущених помилок на сприйняття інформації реципієнтами на прикладі протидії мові ворожнечі (дет. Семенов, 2021).

У співпраці зі студентами-філологами навчаємось експериментувати з новими медіа- та цифровими ресурсами, досліджувати контент новинних сайтів, блоги з опертям на їхнє змістове та візуальне наповнення; установлювати кореляції використання медіазасобів із конкретним програмовим матеріалом з української мови, мистецькими творами; задля швидкого отримання інформації залучаємо електронні словники, енциклопедії, довідники на смартфоні); колективно опрацьовуємо навчально-дослідницькі проєкти, трансформуючи віднайдену й перевірену інформацію у візуальні моделі для ефективного професійного спілкування тощо. Кількісний та якісний детальний аналіз поточних результатів реалізації міжрегіонального проєкту «Інфомедійна грамотність студентів-філологів» здійснимо в наступних публікаціях.

**Висновки та перспективи подальших наукових розвідок.** Отже, на основі аналізу, узагальнення наукових джерел стосовно змін в освітньому просторі закладів вищої освіти, термінологічного аналізу витлумачуємо концепт «м'які навички» як «конструктивну співдію в комунікативному полі, за якої виявляється деяка подієва ідентифікація внутрішнього потенціалу, що розвиває як особистісний комунікативний потенціал, так і кооперативну форму взаємодії» (Бацунов, Дереча, Кунгурова, Слизкова, 2018, с. 202).

Поточні результати реалізації проєкту мовознавчих кафедр Сумського державного педагогічного університету імені А. С.Макаренка та Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича «Інфомедійна грамотність студентів-філологів» засвідчують, що студенти демонструють новий досвід у різних форматах навчання й розвитку, аналізують власні дії та результати, причини успіху й невдач саме з огляду на свої дії, а не на зовнішні чинники, намагаються встановити зворотній зв'язок зі здобувачами вищої освіти інших закладів вищої освіти, науковцями, викладачами, успішними вчителями-україністами й роботодавцями.

У мережецентричній парадигмі диверсифікація інтеграційних проєктів з цифрової та інфомедійної освіти відкриває широкі перспективи модернізації традиційного навчання в ЗВО, уможлиблює його переорієнтацію на ефективне, цілеспрямоване. За такого підходу можна оптимізувати процес формування м'яких навичок майбутніх учителів української мови і літератури, зокрема сформувані основи їхньої інфомедійної грамотності в умовах запровадження змішаного навчання на засадах комунікативної взаємодії, що спрямована на особистісний і професійний розвиток суб'єктів освітнього процесу.

Суспільний запит на формування м'яких навичок актуалізує потребу комунікативної взаємодії між учасниками освітнього процесу закладів загальної середньої та вищої педагогічної освіти, що може бути реалізовано через проведення спільних інтерактивних занять, міждисциплінарних тренінгів із актуальних медіаосвітніх технологій та інфомедійної гігієни викладачами мови, педагогіки, інформатики, журналістами, психологами. Важливим для реалізації та поширення результатів напрацювань проекту є віртуальний майданчик, який через мережеве спілкування дає змогу майбутнім учителям і вчителям-практикам поліпшити індивідуальний професійний рівень та розвивати власну медіакультуру.

### ЛІТЕРАТУРА

- Асмолов, А. Г. (2007). *Психология личности: Культурно-историческое понимание развития человека*. Москва: Академия (Asmolov, A. G. (2007). *Psychology of personality: Cultural and historical understanding of human development*. Moscow: Academy).
- Бацунов, С. Н., Дереча, И. И., Кунгурова, И. Н., Слизкова, Е. В. (2018). Современные детерминанты развития soft skills. *Концепт*, 4, 198-207 (Batsunov, S. N., Derecha, I. I., Kungurova, I. N., Slizkova, E. V. (2018). Modern determinants of soft skills development. *Concept*, 4, 198-207).
- Евстифеева, О. *Модель SAMR – универсальный язык интеграции ИТ в обучение*. Режим доступу: <http://e-koncept.ru/2018/181018.htm> (Evstifeeva, O. *The SAMR model is a universal language for integrating IT into learning*. Retrieved from: <http://e-koncept.ru/2018/181018.htm>).
- Єрмоленко, С. (2013). Літературний стандарт у контексті мовної свідомості українців. *Літературна норма і мовна практика*, С. Я. Єрмоленко (ред.), (сс. 31-40). Ніжин: Аспект-Поліграф (Yermolenko, S. (2013). Literary standard in the context of the linguistic consciousness of Ukrainians. *Literary norm and language practice*, S. Ya. Yermolenko (ed.), (зр. 31-40). Nizhyn: Aspect-Polygraph).
- Кожушкіна, Т. Л. (2018). Міжособистісна взаємодія як складова частина «soft skills» студентів педагогічного коледжу. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*, 63, 77-81 (Kozhushkina, T. L. (2018). Interpersonal interaction as an integral part of "soft skills" of students of pedagogical college. *M. P. Dragomanov Scientific Journal of the National Pedagogical University*, 63, 77-81).
- Кульбаська, О. В. (2021). У «МЕДІА&ВЧИТЕЛЬському кампусі» презентували концепцію словника з інфомедійної грамотності. Режим доступу: <https://kulbabska.com/news/aktualni-novyny/454-u-media-vchytelskomu-kampusi-prezentuvaly-kontseptsiiu-slovnyka-z-infomediinoi-hramotnosti> (Kulbabska, O. V. (2021). *The concept of a dictionary on infomedia literacy was presented at MEDIA & TEACHER CAMPUS*. Retrieved from: <https://kulbabska.com/news/aktualni-novyny/454-u-media-vchytelskomu-kampusi-prezentuvaly-kontseptsiiu-slovnyka-z-infomediinoi-hramotnosti>).
- Лободина, О. М., Гриджук, О. Є. (2020). Формування соціальних навичок студентів: проблеми й перспективи. *Науковий вісник НТЛУ України*, т. 30 (3), 116-121 (Lobodynska, O. M., Gridzhuk, O. E. (2020). Formation of social skills of students: problems and prospects. *Scientific Bulletin of NTLU of Ukraine*, Vol. 30 (3), 116-121).

- Світовий Економічний Форум назвав топ-10 навичок 2025 року. Режим доступу: <https://osvitoria.media/news/svitovyi-ekonomichnyi-forum-nazvav-top-10-navychok-majbutnogo> (*The World Economic Forum named the top 10 skills in 2025*. Retrieved from: <https://osvitoria.media/news/svitovyi-ekonomichnyi-forum-nazvav-top-10-navychok-majbutnogo>).
- Семенов, О. М. (2021). МЕДІА&ВЧИТЕЛЬСЬКИЙ кампус як засіб формування інфомедійної грамотності. У В. Ф. Іванов (ред.), *Інфомедійна грамотність – невід’ємна складова навчального процесу закладу вищої освіти*, (сс. 331-338). К.: Академія української преси, IREX, Центр Вільної преси (Semenog, O. M. (2021). In V. F. Ivanov (ed.), *MEDIA & TEACHER CAMPUS as a means of forming information literacy. Information literacy is an integral part of the educational process of higher education*, (pp. 331-338). K.: Academy of the Ukrainian Press, IREX, Free Press Center).
- Семенов, О., Ячменик, М. (2019). *Мовно-методична підготовка майбутнього вчителя-словесника до використання засобів медіаосвіти*. Суми: Видавництво СумДПУ імені А. С. Макаренка (Semenog, O., Yachmenik, M. (2019). *Linguistic and methodological preparation of the future teacher-vocabulary for the use of media education*. Sumy: Publishing House of A. S. Makarenko Sumy State Pedagogical University).
- Стандарт вищої освіти за спеціальністю 035 Філологія для другого (магістерського) рівня вищої освіти. Режим доступу: <https://osvita.ua/doc/files/news/650/65041/5d19f8f8cf062334543725.pdf> (*Standard of higher education in specialty 035 Philology for the second (master's) level of higher education*. Retrieved from: <https://osvita.ua/doc/files/news/650/65041/5d19f8f8cf062334543725.pdf>).
- Стандарт вищої освіти за спеціальністю 035 Філологія для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Режим доступу: <https://osvita.ua/doc/files/news/650/65039/5d19f8a25cd2b614345706.pdf> (*Standard of higher education in specialty 035 Philology for the first (bachelor's) level of higher education*. Retrieved from: <https://osvita.ua/doc/files/news/650/65039/5d19f8a25cd2b614345706.pdf>).
- Тілікіна, Н. В., Кримова, М. О. (2020). Навички XXI століття як умова виходу молоді на ринок праці. *Інвестиції: практика та досвід*, 5-6, 21-28 (Tilikina, N. V., Krymova, M. O. (2020). Skills of the XXI century as a condition for young people to enter the labor market. *Investments: Practice and Experience*, 5-6, 21-28).
- Федорова, Ю. В. (2019). Емоційний інтелект у бізнесі: інструменти та методи розвитку. *Адаптивне управління: теорія і практика*, 6 (12). Режим доступу: <https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/10/1.-Fedorova-YU..pdf> (Fedorova, Y. V. (2019). Emotional intelligence in business: tools and methods of development. *Adaptive management: theory and practice*, 6 (12). Retrieved from: <https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/10/1.-Fedorova-YU.pdf>).
- Kolmohorova, L. S. (2002). *Diagnostics of the psychological culture of schoolchildren*. VLADOS – PRESS.
- Lippman, L. H., Ryberg, R., Carney, R., Kristin, A. (2015). *Workforce connections: key “soft skills” that foster youth workforce success: toward a consensus across fields*. Child Trends Publication.
- Puentedura, R. *SAMR in the Classroom: Developing Sustainable Practice*. Retrieved from: [http://www.hippasus.com/rpweblog/archives/2014/11/28/SAMRInTheClassroom\\_DevelopingSustainablePractice.pdf](http://www.hippasus.com/rpweblog/archives/2014/11/28/SAMRInTheClassroom_DevelopingSustainablePractice.pdf)

Robles, M. M. (2016). Executive Perceptions of the Top 10 Soft Skills Needed in Today's Workplace. *Business Communication Quarterly*, 75 (4), 453-465.

Semenog, O., Semenikhina, O., Oleshko, P., Prima, R., Varava, O., Pykaliuk, R. (2020). Formation of Media Educational Skills of a Future Teacher in the Professional Training. *Revista Românească pentru Educație Multidimensională*, 12 (3), 219-245.

### РЕЗЮМЕ

**Семенов Елена, Кульбабская Елена.** Формирование мягких навыков студентов-филологов в межрегиональном проекте по инфомедийной грамотности.

*В статье раскрыты некоторые аспекты концепта «мягкие навыки», освещены текущие результаты выполнения межрегионального проекта «Инфомедийная грамотность студентов-филологов», который инициировал образовательно-исследовательский центр «МЕДИА&учительский кампус» кафедры украинского языка и литературы Сумского государственного педагогического университета имени А. С. Макаренко с участием кафедры современного украинского языка Черновицкого национального университета имени Юрия Федьковича. Сделан вывод, что проект позволяет оптимизировать процесс развития мягких навыков филологов, в частности формировать инфомедийную грамотность будущих учителей украинского языка и литературы в условиях внедрения смешанного обучения на основе коммуникативного взаимодействия.*

**Ключевые слова:** межрегиональный проект, мягкие навыки, студент-филолог, будущий учитель украинского языка и литературы, инфомедийная грамотность, критическое мышление, образовательно-исследовательский центр «МЕДИА&учительский кампус», учреждение высшего образования, Сумской государственный педагогический университет имени А. С. Макаренко, Черновицкий национальный университет имени Юрия Федьковича.

### SUMMARY

**Semenog Olena, Kulbabska Olena.** Soft skills of philology student's formation in the interregional project on Infomedia literacy.

*The article uses a set of methods, including analysis, generalization of scientific sources on changes in the educational space of higher education institutions, terminological analysis, pedagogical observation to clarify some aspects of the concept of "soft skills" as a set of superprofessional skills that ensure successful human participation, workflow, constructive behaviour in the communicative field. The cluster analysis of scientific sources and sociological research made it possible to combine soft skills and educational, social, personal and skills of infomedia and digital literacy.*

*It is established that the present component of soft skills of students of philology is infomedia and digital literacy, which following the UNESCO strategy, includes skills of critical thinking, lifelong learning to communicate, find information, determine the reliability of sources using various assessment tools, create technologies, necessary for the implementation of an active civil position.*

*The current results of the interregional project "Infomedia Literacy of Philology Students" of A. S. Makarenko Sumy State Pedagogical University and Y. Fedkovych Chernivtsi National University as a means of forming soft skills of students in the introduction of blended learning.*

*Emphasis is placed on the universal model SAMR (author – American researcher Ruben Puentedura), which covers four levels of the introduction of information technology in the educational process and is generally adequate for the formation of soft skills of future teachers of Ukrainian language and literature in the study of compulsory and elective courses.*

*It is concluded that implementation of the interregional project allows optimizing the process of student's soft skills formation, in particular, to form the basis of infomedia literacy of future teachers of Ukrainian language and literature based on communicative interaction aimed at personal and professional development.*

*During various webinars, workshops and individual training, participants have the opportunity to choose an individual trajectory of professional development, demonstrate basic cognitive and communicative skills (ability to listen, persuade and argue, give presentations, prepare public speeches, participate in teamwork, etc.), which contribute to the development of relationships with peers and teachers; activate systemic, creative, structural, tactical and strategic thinking.*

**Key words:** *interregional project, soft skills, student-philologist, future teacher of Ukrainian language and literature, infomedia literacy, critical thinking, educational and research centre "MEDIA & TEACHER CAMPUS", institution of higher education, A. S. Makarenko Sumy State Pedagogical University, Y. Fedkovych Chernivtsi National University.*

**УДК 378.026:80**

**Тетяна Собченко**

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

ORCID ID 0000-0002-9213-5556

DOI 10.24139/2312-5993/2021.04/247-255

## **ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ДИДАКТИЧНОЇ СИСТЕМИ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ**

*Метою статті є теоретичне обґрунтування дидактичної системи змішаного навчання студентів закладів вищої освіти філологічних спеціальностей. Методами дослідження є аналіз педагогічної літератури, систематизація й узагальнення досліджень із проблеми реалізації змішаного навчання здобувачів вищої педагогічної освіти, метод моделювання. Представлено сутність понять «змішане навчання», «система», «педагогічна система», «дидактична система».*

*У статті визначено компонентний склад дидактичної системи змішаного навчання студентів закладів вищої освіти філологічних спеціальностей та виділено концептуально-цільовий, організаційно-проектувальний, змістово-технологічний та діагностично-результативний блоки, які мають свою структуру. Обґрунтовано системно-синергетичний, особистісно-діяльнісний, компетентнісний, ресурсний, герменевтичний підходи, на яких ґрунтується дидактична система змішаного навчання. Розкрито мету, принципи, педагогічні умови, інструментарій (методи, форми, технології, засоби), критерії та показники рівнів сформованості предметної та цифрової компетентностей, визначено результат. Окреслено перспективи подальших досліджень.*

**Ключові слова:** *змішане навчання, здобувачі, система, філологічні спеціальності, якість освіти.*

**Постановка проблеми.** У сучасному інформаційному суспільстві підвищується роль комп'ютерних освітніх та цифрових технологій, роль і значення яких загострилися у зв'язку з переходом закладів вищої освіти на змішану форму навчання через карантин, спричинений коронавірусом COVID-19.